

MAKSIM GORKIJ.*) EVGENIJA MART. PETROGRAD.

Odobranje, katero so našla dela Maksima Gorkega, spremenilo se je sedaj v ljubezen in, prema posebnosti ruskega naroda, v oboževanje. Gorkega čitajo vsi društveni sloji, za njegove knjige se trgajo, mnogi pa upirajo oči v mladega pisatelja kakor v učitelja ter težko pričakujejo od njega goreče propovedi, ki bi razsvetlila zmote minolih dveh desetletij in pokazala ruski inteligenciji pravo pot k resnici, katerega ona neprestano išče in za katerega se bori.

Uspeh Gorkega je bil za mnoge docela nepričakovan. Uspeh se je pojavil nenadoma, tako okolo 1898. in 1899. leta ter se takoj nenavadno razširil. Pa vendar ni v njem nič slučajnega in površnega. Gorki se dotika v duši čitateljevi izvestnih strun ter jim izvablja tako silne zvoke, kakor tega že od davna ni zamogel nobeden. To so prave ruske strune tistega skitništva, tiste drznosti, tiste neobuzdane smelosti in tistega odkritega preziranja vsega posemelskega blaga. Zato je tudi zlasti zanimivo upoznati se z deli Gorkega. Njihov pomen ni omejen samo na umetniško obdelovanje, katero bi po svojem bistvu niti ne povzročilo tolikega zanimanja — ta pomen je mnogo globlji. Gorkij je pogledal, kakor mi se zdi, globoko v najskrivnejši kotič našega nekultiviranega, pol evropskega in pol azijskega duha; on je zapazil, da iz naše ruske duše, vključev dvestoletni hudi dresuri carizma, vključev evropski oliko, vključev kapitalističnemu gospodarstvu, še niso izginile skitniške želje starih ruskih navad in tista obča slovanska naklonjenost k melanholiji, razmišljanju, k besnim orgijam, katerim sledi utrujenost in kes, in da vse to v nas še živi, dasi oslabljeno in podjarmljeno.

*) Glej „Socialistische Monatshefte“, zvezek za september 1901.

Samo življenje Gorkega pa, ki je celo v svojih očrtih zelo zanimivo, lahko bi se reklo romantično, je mnogo doprineslo, da so se mu v duši ojačali motivi, katere sedaj tako umetniški in tako uspešno obdeluje. To vam je življenje skitalca, potepuha, ruskega proletarca, ki je docela nenadoma dospel do vrhunca slave. Nekoliko črtic iz njegove kratke avtobiografije bo mi znatno olajšalo nalogo, da označim pesnika in njegovo delovanje.

Gorkij piše: »Rodil sem se 14. marca 1868. v Nižnjem Novgorodu kot sin meščana Pješškova, po rokodelstvu tapetarja, in žene mu Barbare, hčeri barvarja Kaširina. Od tega časa pripadam slikarskemu cehu. Oče mi je umrl v Astrahanu, ko sem imel pet let, mati pa istodobno v Ranavinu. V devetem letu me je dal stari oče v neko čevljarnico, ko me je bil poprej naučil čitati psalme in molitvenik. Toda jaz sem jo odtod kmalu potegnil k nekemu risarju, a od njega k nekemu slikarju svetih podob, kjer sem vstopil kot učenec. Potem sem prišel za kuharja-učenca na neko ladjo in pozneje sem bil pomočnik nekemu vrtnarju. Vse to sem doživel do svojega petnajstega leta. V tem času sem čital pridno neke cenene izdaje nepoznanih piscev, kakor n. pr. »Guak ali nespremenljiva zvestoba«, »Smeli Andrej« in dr. Ko sem bil na ladji za kuharja-učenca, uplival je na me silno kuhar Smurij, ki me je silil, da čitam »Življenje svetnikov«. Razven tega čital sem tedaj Eckarthausena, Gogolja, Uspenskega, Dumas-očeta in mnogo knjig prostozidarjev. Prej nego sem prišel pod upliv tega kuharja, sovražil sem knjige in sploh vse, kar je tiskano, celo svoj potni list... Po dovršenem petnajstem letu obvezala me je nebrzdana želja, da se omikam. Radi tega sem šel v Kazan v trdi veri, da se tam brezplačno šolajo oni, ki so žejni naukov. Pokazalo se je pa, da kaj takega ni v navadi. Vstopil sem torej za tri rublje na mesec v neko pekarno,

kjer so delali preče. Med vsemi deli, kar sem jih poskusil, je to najtežje.«

V Kazanu je Gorkij živel dolgo v društvu skitalcev, »bivših ljudij«, kakor jih je on pozneje nazval, ali zdi se, da se ga njihovo naziranje življenja ni prijelo, ker je v tej dobi (1888.) poskusil samomor. Leta 1889. se je vrnil v Nižnji Novgorod in postal pisar pri nekem odvetniku. Vsled srčnega sočutja njegovega gospodarja ž njim začelo je odsihdob teči njegovo življenje po mirnejši strugi. Toda njegov nemirni duh ni mogel dolgo ostati v tako urejenih razmerah. Polastila se ga je zopet strastna, nebrzdana želja, da bi se potepal: obesil je vse na klin ter šel, kamor so ga nesle noge — na Kavkaz, v Besarabijo, na Krim, v Romunijo. Hodil je brez novčiča v žepu ter se vzdrževal s slučajnim težkim delom, potoval je brez vsakega smotra, samo da bi utišil svojo željo, kakor mnogi ruski »svobodnjaki«, ki bežijo iz ozkih in davečih razmer v »puščavo«. »... Mati puščava, objemi svojega sina in ozdravi ga hrepenenja, tesnobe...«

Književno delovanje Gorkega počenja jako rano ter je nosilo spočetka bolj značaj slučajnosti. Še le od leta 1896. začelo se je njegovo ime pojavljati v najboljših časopisih dandanes pa je znan po vsej Rusiji.

* * *

Junaki v povestih Gorkega so v bistvu isti zločestiči, isti nepotrebni ljudje, iste nadarjene glave, ki si ne morejo v življenju najti primerne delokroga, kakor nam jih je tudi do sedaj kazala ruska književnost in katere ista pravzaprav ljubi. Samo da pri Gorkem dobijajo drugo odelo.

Originalnost Gorkega je v glavnem v tem, da on, ne kakor njegovi literarni predniki, nima nasproti svojim skitalcem prav nobenega usmiljenja, da svojega sočutja ne kaže ter da ga ne brigajo niti najmanj kakoršnikoli kulturni interesi; on marveč svoje bosjake mnogokrat občuduje

kot svobodne, odkrite in »žejne ljudi«, dasi ne taji, da so »zelo hudobni« in da ne poznajo socialnih, niti altruističnih občutkov. To pa je nekaj docela novega v naši lepi književnosti. To je, če hočete, nebrzdan ali čudno privlačen kult svobode; to je rokavica, vržena uprav v lice kulturnemu človeštvu, ki je lažno, tako v svojih vrlinah, kakor v svojih grdobjah; to je drzno vprašanje: zakaj ste vi tako zadovoljni sami s sabo, pa se vendar neprestano bojite, kakor da ste storili kak zločin?

Gorkij niti najmanj ne občuduje napredkov kulture in civilizacije. Inteligencijo odkrito zaničuje ter kaže s posebnim veseljem njeno duševno velost, njeno banalno in topo samodopadanje, njeno nezdravljivo strahopetnost. Še bolj pa zaničuje ideal filistrske sitosti, odmerjene, mirne eksistencije, za katero veljajo samo instinkti zaslužka in ki pušča ljudi, da se potaplajo kakor v močvirju. In ta filistrska inteligencija ali navadni filistri so po Gorkem pred vsem predstavniki tiste velike zavore, katero imenuje on strah pred življenjem in katera ropa človeškemu bitju najlepše in najdragocenejše — heroizem. V bosjaku vidi Gorkij pred vsem človeka, ki je premagal ta daveči, mučeči, sramotni strah pred življenjem. Zato se Gorkij zavzema za bosjake. Potepuhi in potepuštvo so v početku njegovega književnega delovanja takorekoč pokrivali pred njim vse rusko življenje, in on se uporno vrača k svojim bosim junakom, katerih psihologija, časih čudna, časih globoka, ga močno privlači. »Stalnih ljudi« se on le celo površno dotika, — in kadar jih prikaže, zgodi se to v zelo neugodni luči.

Čujte samo, kako govori surovi, neomikani Sereška v povesti »Malva«. »Ah, vi... vi neumni zemlježerci! Nič ne veste... Dovolj vam je samo, da ima žena polne prsi... a njen značaj, tega vam ne treba. In vendar leži v značaju vsa vrednost človeka... Žena brez značaja -- to ti je

kakor presen kruh. Kako zadovoljsvo moreš imeti s tako balalajko (ruska kitara na tri strune) brez strun? ... Pes! ...»

Gorkij pušča vsakega svojega skitalca, da se pokaže z najboljše strani in da vzraste do prave veličine — čeprav tudi le za trenotek. Pa ne nahaja v njih samo nečesa, kar ima svojo vrednost, ampak tudi neko posebno lepoto. Za Malvo je ta lepota v tem, da je »sama svoj gazda«, istotako za dobrodušnega vojaka v stepi. »Meni, dragi moj, dopada to skitanje. Zmrzuješ, tudi gladuješ, pa si svoboden ... Nimaš nikogar nad seboj ... Sam si svoj gazda ... Moreš sam svojo glavo pojesti — pa ti nihče ne poreče niti besedice ... Končana stvar ... Jaz sem te dni gladoval, besnel... sedaj, vidiš, ležim in gledam v nebo ... Zvezde trepečejo ... kakor da bi hotele reči: Nič ne dě, Lakutin, korakaj le svobodno po zemlji in ne popuščaj nikomur... Hm... Ali pri srcu mi je tako prijetno ...»

Toda, če je bosjaku na kakem kraju še tako dobro, prej ali slej se pripeti vendar »eksplozija« — on zapusti svoje toplo gnezdo, svojo službo, svojo ljubico in začne znova — umazan in lačen — svoje tavanje brez cilja. Vse kar je trdnega in stalnega, vzbuja v njem žalost, zaničevanje in težko tesnobo, katero skuša z »vodko« omamiti ali pa raztresti z blodenjem po stepi. Kakor črv grizeta na njem veselje do potepanje in težnja po spremembi, in dasi je v svoji duši trdno prepričan, da nikdar in nikjer ne najde nič novega in zanimivega, vendar ga vleče vedno proč, venkaj v neznano daljavo, za gore, ki zakrivajo obzorje, tje kaj, kjer solnce vzhaja ali kjer izginja. Nazadnje se to potepanje seveda spreminja v navado, toda sprva je skitništvo in bosjaštvo, po naziranju Gorkega, elementaren pojav. On nam kaže, kako je ta pojav razširjen in nepremagljiv; on se na njegovi lepoti celo navdušuje, ne prizadeva si pa preveč, da bi nam odkril vzroke te prikazni.

(Zvršetek pride.)

SAVINSKI VENEC. ZLOŽIL ŽIGA LAJÁKOV-MOZIRSKI.

II.

Mozirju.

Kjer vrsta belih hiš stoji,
košata lipa zeleni;
ponosno ziblje gost razplet
čuvalka srečonosnih let.
Nad njoj je hrul mnog hud vihar,
a stala je krepkó vsikdar
in zrla na planinski dom,
ko zemlje drob je stresal grom ...
Le cveti, lipa, rasti, klij,
na vse strani svoj vrh razvij,
in ti, moj dom, ne trepetaj, —
dasi okove trga zmaj, ...
miruj domača čeda, —
sv. Jurij*) náte gleda!

Kopelj v Savini.

Čisti kot kristal
biserne Savine val
po kamenčkih in peščini
lahno žuboreva,
solnce žarko se v gladini
mavrično odseva.
Tam v zatišju vrba
giblje se rahló, —
čutim, da dih božji
pluje nad vodó. —
Rosne si demante
bajnomična Vila
s kit je zlatokodrih
tajno utrnila,
v hladno je naročje
me vabeč sprejela,
kot z baržunom svilnim
méhko me odela ...

Spone so odpale,
prost je duše vzlet,
ves prerojen gledam
solnčnojasni svet! —

Srebročisti reke tok,
blagoslovil te je Bog, —
ti si me pretvoril,
dušo mlado storil!

*) Mozirska župnija posvečena je zaščitniku sv.

Juriju

MAKSIM GORKIJ. EVGENIJA MART. PETROGRAD.

»Pravega človeka« ne more nič zadovoljiti: niti življenje v mestu, niti na kmetih, pa tudi ne napredna ali še le razvijajoča se kultura, njega stiskajo povsod okoli. To vam je želja po svobodi, ki sili kakor neurje na dan, ki trga vse vezi, vsako društveno razmerje; to je ljubezen do svobode zaradi nje same, do svobode, ki je ne moreš formulirati, kar pa tudi ni potrebno.

Bosjak vam je človek, ki bi hotel zbežati od vsega, kar je stalno, sigurno in navadno. Kaj ga tako goni od kraja do kraja? Kot odgovor na to vprašanje razvija se pred nami zanimiva psihologija elementarnega ruskega življenja, ki še blodi po temi, in kjer še zavest slabo funkcionira in mnogokrat še ne ve, kako bi ji trebalo delovati.

To topo nezadovoljstvo, ta elementarni nemir, o katerem si tisti, ki ga je popadel, ne ve dati računa, to hrepenenje, ki očigledno nima nikakšnega realnega temelja, vse to se morda najjasneje kaže pri Tomi Gordjejevu, junaku enako imenovane novele Gorkega.

Moglo bi se misliti, da je mladi, lepi milijonar Toma vsaj zadovoljen, ako že ni celó srečen. Toda on ni niti zadovoljen. Ko je opustil svoj posel, trgovino, ter se odtrgal od svojega družabnega razreda, ko se je nekolikokrat hudo prevaril v stvareh svojega srca, postaja ravnodušen proti vsemu, začinja piti ter postane bedak in idiot. V Tomi Gordjejevu iztiče Gorkij zlasti mistične elemente bosjaške narave. To je neka nejasna žeja po absolutni resnici, absolutni pravici in absolutni iskrenosti v razmerah med ljudmi.

Toma je po svoji prirodi, ki je nesposobna za kompromise, bosjak in proletarec, vkljub njegovim milijonom, skitalec, ki je vzklik na ruskih tleh, to je človek, ki ni

samo da ni dorastel borbi, nego še celó z neko naslado pospešuje svojo propast. Ta propast ga privlači kakor brezdno, v katero vsaki hip pogleduje. In on čuti o tem, kako mu gine zavest, kako nemirno mu tolče srce, kako se mu stiskajo prsi. Z elementarno silo ga prevzema skušnjava, da bi se strmoglavil v brezdno, da bi tam doli našel nekaj neznanega, nekaj, kar se v življenju ne da doseči. Saj je tako strašno osamljen. Ta osamljenost ga muči, ruje mu v srcu, trga ga na kose. Zastonj se obrača do ljudi, ječe in rotè jih za ljubezen, za svetovanje, za razjašnjenje... Ljudje so gluhi in nemi.

Zelo težko je določiti stvarne vzroke, ki spremenijo človeka v bosjaka. Evropejec z zapada ne sme se čuditi, da vsi stvarni vzroki, ako jih gledamo z nekega razumnega stališča, nimajo prave osnove ter se pokažejo kot nedovoljni in da velja kot temelj bosjaštva samo stavek: »He, hrepenenje mi je zagrenilo življenje«. Stvar je pač ta, da se gre tu za elementarno prikazen, čije korenike so skrite v narodnem značaju in v zgodovini ruskega naroda. Pri njenem ocenjevanju se moramo ozirati tudi na pritiskanje državne moči, na žalostno jednoličnost meščanskega življenja, pa tudi na okolnost, da ruske oblasti storijo vse, kako bi razdrle vsako vez med ljudmi ter jih pustile brez vsakega upa in osamljene. Toda to še ni vse. So še ostanki plemenskih in zgodovinskih elementov, ki silijo v bosjaštvo. V naraščanju proletarijata in v kompliciranosti življenja v obče nahaja ta nagon ugodna tla, in zato ima Gorkij prav, ko trdi, da so skitalci postali socialna prikazen in da sestavljajo razred za se.

»He... hrepenenje me je spravilo tako daleč« — ta motiv se ponavlja v večini proizvodov Gorkega. To je glavni motiv njegove bosjaške psihologije, ki je pa on ne izcrpljuje docela, tako da mu ostaja velik prostor za raznovrstne varijacije. Te

varijacije bi bile še mnogovrstnejše, ako bi zavest bosjakov ne bila tako topa in ko bi se jim misli mogle lažje formulirati. Pri Konovalovem nahajamo ta glavni motiv skoro v najčistejši obliki, pri drugih skitalcih javljajo se razven tega še mistični elementi ali ogorčenje nad realnimi razmerami in jarmom življenja.

Bosjaki Gorkega so prej proizvod nesitosti nego presitosti in zato so še bliže vsem, ki so žejni in ki jih hrepenenje mori. V njih gori jeza na življenje, zaničevanje konvencionalnosti ob navadni takozvani zagotovljeni ekzistenci, a njihovo sovraštvo do življenja omejuje se samo na filistrske elemente, kajti sicer napolnjuje bosjake velika, gladna žeja za življenjem. Mnogokrat se to hrepenenje po življenju pod čudovitim, simpatično risajočim peresom mladega pesnika zaodene v prelepo, da, celó nežno obliko. V neki povesti piše neka bedna prostitutka pisma izmišljenemu ljubimcu, dasi ve dobro, da ga niti ni na svetu. Ali ona nima ničesar več v življenju. Stvarnost jo je oropala vsega, kar olepšava človeško bitje, a ta pisma ji nudijo vsaj iluzijo, vstvarjajo ji poseben, fantastički svet, v katerem čuti, da se jo ljubi, da je žena in mati. To nam kaže, da Gorkij v svojih junakih ne vidi samo nesrečnih in bednih ljudi, marveč tudi ljudi z zahtevami, ki jih resnično življenje ni moglo zadovoljiti. Oni se krčevito lovijo za vsako sanjo, za vsak grad v oblakih, za vsako iluzijo, ki bi mogla izpolniti njihovo življenje ter odgovoriti njihovim nedolžnim, religioznim zahtevkom. To temo je Gorkij obdelal v jedni svoji najlepši povesti — Šestindvajset in ena. Zaprti v temno in vlažno klet, pripeti na delo, ki ga sovražijo, razjedeni od sifile, krast in drugih ostudnih bolezni, ti ljudje vendar ne pozabljajo, da so tudi oni bili ljudje, in hrepene po solčnem žarku, ki bi jim razsvetlil temno življenje. In ko so našli ta solčni žarek v obliki neke uboge hišne,

obdajajo ga z nekim uprav religioznim obožavanjem, čuvajo ga, popolnoma nedolžni, celo v svojih mislih vsakega blata... To je že pravo češčenje Matere božje. Kar pa Gorkega in nas k tem ljudem pred vsem privlači, to je njihova žilavost, ki nam pada včasih posebno v oči, ko je vsakemu takorekoč zapisano na čelu: ako hočeš uživati življenje, bodi previden! — ko nas zalezuje tisti mučni in ponižujoči strah, da prej ali slej vse izgubimo. Te pariye ne poznajo nikakšnega strahu, ne poznajo tiste ponižujoče skrbi za bodočnost; oni so se naučili velike umetnosti: uživati lepoto vsakega trenutka.

Oni so nepremagljivi. Njih ne more nikakšna izkušnjava podmititi, nikakšna sila streti, z ust se jim nikdar ne izvije kakšna laž, neresnica in hinavščina, ker se oni ničesar ne boje. Oni nimajo ničesar izgubiti: ker nosijo vse v sebi, svoj jednotni duh, ki razume ničevnost življenja, ničnost in mučnost vseh človeških nagnenj. Oni vidijo pred seboj zdaj strahopetno, zdaj ogorčeno borbo za veselje življenja; oni vidijo, kako tekajo ljudje mimo njih z obrazi izkrivljenimi od pohlepa, sovraštva in zavisti, a oni stojijo izven te gonje, gledajè na vse to polni ponosa in oholega zaničevanja.

* * *

Skitalec Gorkega je simbol nezadovoljnega, upornega duha, ki dela, da človek vzdrti pred blatom in nizkostjo življenja in da v borbi s to nizkostjo napne vso svojo nekultivirano, nedisciplinirano, divjo a ogromno silo. Gorkij nas ne kliče za seboj, ne nudi nam nič pozitivnega, nikakšne filozofije in nikakšnega kodeksa življenja, a poučeni po življenju in prošlosti ruske književnosti, poučeni po delih grofa Tolstega, ki je pravzaprav tudi sam skitalske narave, razumeli smo to ječanje drznega, heroiskega duha, ki koprni v ozkih okovih temnega vsakdanjega življenja, in naklonili smo mu vso svojo simpa-

tijo. Okolnost pa, da v vsakem Rusu, pa da je še tako omikan, tiči kos Mihajla Bakunina — pa čeprav samo teoretika Bakunina — pomogla nam je, da Gorkega, to uganjko, tako hitro razrešimo in se prepustimo globokemu uplivu njegovega razpoloženja. Njegova mlada in lepa romantika, srečna izjema v ruski književnosti, olajšala nam je to delo. Gorkij nam je pripovedoval o svobodi, o možnosti, da je človek svoboden tudi pod pritiskom našega časa, ki postaja od dne do dne bolj filistrski, on nam je predočil naš nemir, naš brezmočni protest, našo strahopetnost, ki se sramuje sama sebe — je-li potem čudo, da si je pridobil našo ljubezen?

OZIR NA „LJUBEZNIVE BRALKE“ IZ LETA 1850. DR. J. T.

Ženstvo le napreduje, in bolj in bolj se mu priznava opravičenost do napredka. O resnem in doslednem napredovanju se da pač govoriti še le v novejšem času; pri Slovencih se osredotočuje okrog »Slovenke«, ki si pač sme prav zaradi pozitivnega dela na tem polju prisvajati če že ne vseh zaslug, pa vendar vsestransko inicijativo v vseh zadevah, ki se tičejo našega ženstva. Nemala pa je tudi njena zasluga, kar se tiče informacij o ženskem gibanju drugod; saj je znano, da je svet — zlasti naš slovenski — pripravljen pritrjevati le onemu, kar se vrši drugod, že vrši!

Da opozorim na eno dejstvo. Še leta 1893. je mogel zapisati dr. Janko Pajk sledeče besede: »Razven Josipine Turnogradske in Lujize Pesjakove res da pred Pavlino Pajkovo in ob enem z njo ni delovala nobena obče znana pisateljica slovenska...« Kako pa je dandanes! Lep venec slovenskih pisateljic že imamo, izmed katerih ta in ona lahko vspešno tekmuje s sodobnimi in preddobnimi tekmeči »privile-

govanega« spola... In kdor zasleduje razvoj naše književnosti, mora zopet priznati, da je prav »Slovenka« bila ono ognjišče, ki so se pri njem najprej zbirale, potem grele in naposled si praktično urile svoje »nežne ročice« slovenske pisateljice. Za one, ki bero »Slovenko«, ni treba navajati imen in podkrepljevati trditve z zgledi.

Namen »Slovenke« seveda ni, vzgojevati pisateljice. Poglavitno je, da prinaša nekaj specifično ženskega gradiva, ki mu pri nas drugod ni prostora: znano pa je, da ženstvo rado čita, rajši menda ko moški, ki — baje — bolj ljubijo resne pogovore in globoko umstveno premišljanje. Žensko duševno življenje je gorko, utriplje naglo, je zelo receptivno, potrebuje zato mnogolične hrane; ženska pa ima tudi nagon k izobrazbi, čuti nje potrebnost.... Zato bi se morali listi, ki hočejo služiti napredku celega naroda — narod je le v slovnici samo moškega spola — tudi načeloma ozirati na duševne potrebe ženstva. Saj ta zahteva ne seza bogvedi kako daleč, ker so te potrebe izvečine tudi potrebe moških. Sploh pa si morajo moški dosledno reči: »Če smo na plesišču, v salonu, na promenadi dvorljivi, ne da bi se čutili ponižane, udamo se pač lahko idealnejši, pravi dvorljivosti črno na belem, ne da bi s tem kaj odkrcali od svoje moške prevzvišenosti...«

V dobi narodnega navdušenja, v sredi 19. stol., se kažejo pojavi prave obzirnosti. Zanimivo svedočbo najdemo v Janežičevi »Slovenski bčeli« l. 1850. V nekem »prijeteljskem dopisu« se čita med drugim sledeče: »Ne manj potreben je (skrbnih ozirov) tudi naš ženski spol. Žalostna skušenost nas uči, da tudi v izobraženem svetu poloviča človečanstva t. j. ženski spol nima občega pristopa k večji omikanosti. Na kmetih se misli, da je hčer že zadosti omikana, ako zna na molitven. k moliti, g. fajmoštru pred omoženjem katech. smus odrekati in na trgu rajtati. U mestih je to